

NEDERLAND

Gepersonaliseerd leren is nu het modewoord in het onderwijs. Op het Lumion in Amsterdam hebben ze het ingevoerd naar het model van de Zweedse onderwijsketen Kunskapsskolan.

Leerlingen op het Lumion gebruiken iPads in plaats van boeken

Leerlingen hebben eigenaarschap over eigen schoolcarrière

Onderwijs dat motiveert

Nikki Sterkenburg

Bij binnenkomst is meteen duidelijk dat het Lumion geen doorsneeschool is. Op de school voor vmbo-theoretisch, havo en vwo in Amsterdam Nieuw-West hebben leerlingen een iPad in plaats van boeken en daarom zijn er geen kluisjes. Lokalen hebben veel glas dat niet is afgeplakt met posters, zodat leerlingen kunnen zien wat er buiten het lokaal gebeurt.

Tussen de lokalen zijn veel zithoeken voor leerlingen ingericht met bureaus, fauteuils en banken – al spreken ze op het Lumion liever over het ‘leerplein’ en over ‘nestjes’. Leerlingen hebben geen ‘les’, maar ‘verwondersessies’ waarbij docenten worden uitgedaagd om leerlingen nieuwsgierig te maken, bijvoorbeeld door een soort TedTalk te geven. Als de leerlingen daarna zelfstandig aan de slag gaan, is er sprake van ‘workshopsessies’.

Danny (14) uit 3-vwo moet geregeld

aan vrienden uitleggen dat het er op zijn school anders aan toe gaat. De klassikale uitlegmomenten zijn op het Lumion verplicht, maar hij kan bijvoorbeeld zelf bepalen hoeveel tijd hij aan een vak wil besteden en op welk niveau hij het volgt. ‘Mijn vrienden kijken me wel gek aan wanneer ik over school praat en zeg: ‘Ik heb nog een coachgesprek staan en weet nog niet of ik morgen Engels of Nederlands ga doen.’ Of dat ik soms vier uur achter elkaar met wiskunde bezig ben.’

Op het Lumion hebben leerlingen ‘eigenaarschap’: ze zijn zelf verantwoordelijk om hun schoolcarrière vorm te geven. In de brugklas krijgen ze nog veel sturing. In de loop der jaren wordt die losgelaten, maar de docenten blijven wel volgen wat de leerlingen doen.

Leerlingen moeten steeds doelen formuleren voor de korte en lange termijn en kunnen, in overleg, vakken op diverse niveaus volgen. De bovenbouw krijgt

In collegezalen worden leerlingen voorbereid op vervolgonderwijs.

soms les in de eigen collegezalen, met ruimte voor zestig tot negentig leerlingen. Zo worden ze voorbereid op het vervolgonderwijs aan hbo of universiteit.

In veel ruimtes hangen camera's waarmee docenten zichzelf kunnen opnemen. De uitlegvideo's sturen ze naar de leerlingen. Handig in tijden van corona, *EW* bezocht het Lumion in maart, voordat alle scholen dicht gingen.

‘Het Nederlandse onderwijs scoort op veel punten hoog, maar niet op motivatie. Wij zijn ervan overtuigd geraakt dat in het onderwijs andere keuzes moeten worden gemaakt,’ zegt Lumion-directeur

Sufayil Dönmez (47). Dat leerlingen laag scoren qua motivatie komt volgens Dönmez door de manier waarop ons onderwijs is ingericht. ‘In het klassieke schoolstelsel krijgen snelle kinderen geen ruimte en voor langzame kinderen is er geen tijd. Dat moet je doorbreken.’

Het was iets waarover Dönmez als adjunct-directeur van het Calandlyceum, ook in Amsterdam Nieuw-west, al nadacht toen hij het verzoek kreeg of hij een nieuwe school wilde beginnen. Hij zag er een kans in om een school precies zo in te richten als hij wilde, met gepersonaliseerd onderwijs en leerling-

‘Voor snelle kinderen is op scholen geen ruimte en voor langzame geen tijd’

gestuurd leren. Hij ging aan de slag met een dozijn docenten van wie hij wist dat ze er hetzelfde over dachten. In 2012 opende het Lumion de deuren.

Dönmez: ‘Hoe graag we het ook wilden, op dat moment konden wij gepersonaliseerd leren nog niet waarmaken. Op zoek naar scholen om samen mee op te trekken, kwamen we uit in Zweden, bij een school in Stockholm die het precies

zo had vormgegeven als wij het voor ogen hadden.’ Het bleek een school van de commerciële Zweedse onderwijsketen Kunskapsskolan, al spreken ze zelf liever van ‘scholengroep’ (zie ‘Hippe Silicon-Valley-bewoordingen’ op pagina 23).

In dezelfde periode raakte ook een andere Nederlandse onderwijsprofessional geïnteresseerd in Kunskapsskolan (vrij vertaald: kennisschool). Raymond van Kerkvoorden (50) deed rond 2012 als adviseur een opdracht voor een schoolbestuur op het gebied van kwaliteitszorg, en de directeur vroeg of Van Kerkvoorden mee wilde naar Zweden voor een schoolbezoek. Hij had er eigenlijk weinig zin in, maar liet zich overhalen. ‘Ik liep in Stockholm een rondje door de school en zag een paar jongens van een jaar of dertien, veertien aan het werk. Ze waren met wiskunde bezig en vertelden: “We werken vandaag langer door voor een hoger cijfer.”

‘Ik dacht: dit kan niet, pubers die vrijwillig werken voor een hoger cijfer! Hoe dan? Ook leraren waren uiterst tevreden en klaagden niet over werkdruk. Ik ben meer gaan lezen over Kunskapsskolan en dacht: dit is geniaal. Ze doen namelijk niks bijzonders noch iets nieuws. Dit is gewoon onderwijs zoals onderwijs bedoeld is.’

Hij zag het als zijn missie om gepersonaliseerd leren in Nederland in te voeren. ‘Maar het werkte in eerste instantie niet, omdat het een heel andere manier van werken vroeg van leraren. Je moet

hier met leraren al helemaal op zijn voorbereid voordat je het naar de leerlingen brengt. Wil je dit doen, dan kun je de werkwijze niet slechts deels overnemen.'

Van Kerkvoorden kreeg samen met Tycho van den Born in 2014 de vraag uit Zweden of ze wilden helpen met de invoering in Nederland, waarna Kunskapsskolan Nederland een feit was. Aan de gevel bij de hoofdingang van het Lumion prijkt nu een bordje waarop staat dat dit de eerste partnerschool is van Kunskapsskolan Nederland. Inmiddels heeft het Lumion ruim duizend leerlingen en meer dan tachtig medewerkers: docenten en onderwijsondersteunend personeel.

Een van de stokpaardjes van Kunskapsskolan is de *learning portal*: een elektronische omgeving waarin leerlingen noteren wat ze die dag gaan doen. Welke vakken gaan ze volgen, welke opdrachten gaan ze doen en hoe sluit dat aan bij hun doelen? Het kan bijvoorbeeld een doel van een havo-leerling zijn om enkele vakken op vwo-niveau te volgen.

Elke les begint met een uur uitleg, waarna de leerlingen naar het leerplein gaan om opdrachten te maken. Docenten lopen rond om te helpen. Het lijkt allemaal vrijheid-blijheid, maar dat is het zeker niet, verzekert Victor Rosseboom (26) die het vak *science* geeft, een combinatie van natuur- en scheikunde en biologie. 'Het is heel overzichtelijk. Ik kan in de *portal* precies zien wat leerlingen erin hebben gezet en ik kan naar ze terugkoppelen. We houden goed bij of ze hebben gedaan wat ze wilden doen.'

Uit het onderzoek *Beste Scholen* van *Elsevier Weekblad* blijkt dat de eindexamenresultaten achterblijven bij het landelijk gemiddelde. Volgens het Lumion komt dit doordat nog relatief weinig leerlingen eindexamen hebben gedaan: naar verhouding telt het dan zwaar mee als één of twee leerlingen zakken.

De Onderwijsinspectie constateerde in november 2019 in de conceptversie van de laatste beoordeling dat relatief veel leerlingen een hoger niveau volgen dan hun basisschooladvies. Secil (15) kwam binnen als mavo-leerling. 'Door faalangst had ik de Cito-toets

Tussen de lokalen zijn 'nestjes' ingericht: zithoeken

De docenten zijn relatief jong. De gemiddelde leeftijd is zo'n 39 jaar

Leerlingen hebben geen 'les', maar 'verwondersessies'

Lumion College

'Deze school heeft me heel erg gemotiveerd. Ik ben nu doorgesloopt naar het vwo'

slecht gemaakt. Maar deze school heeft me heel erg gemotiveerd. Ik ben doorgesloopt naar het vwo.'

Levi Heinemeijer (25) is docent wiskunde en Secils mentor, al spreken ze op het Lumion van een 'coach'. 'Met haar had ik eerst als doel gesteld: kijk of je naar de havo kan. Toen dat prima ging, werd het doel: kijk of je vakken op vwo-niveau kunt volgen. Nu doet ze vwo.'

Heinemeijer komt uit een onderwijsfamilie en volgde de opleiding tot docent wiskunde. 'Toen ik tijdens mijn stage over het Lumion hoorde, dacht ik: daar wil ik deel van uitmaken. Ik geloof heel erg in dit systeem, waarbij je soms vier uur kunt besteden aan één vak. Je leert je

leerlingen beter kennen en je krijgt een veel beter beeld van wat ze kunnen.' Ook qua persoonlijke begeleiding vindt hij dat het Lumion voordelen heeft. 'Op een "normale" school zie je als mentor je mentorklas zestig minuten per week. Op het Lumion spreek ik een kwartier per week één-op-één met een leerling van wie ik de coach ben.'

Opvallend veel docenten op het Lumion zijn jong. De gemiddelde leeftijd is zo'n 39 jaar. 'Op mijn eigen middelbare school zat iedere docent op een eiland,' vertelt Mick Leenman (29), docent aardrijkskunde en geschiedenis. De één wist wat er bij mij thuis speelde, de ander niet. Ik moest elke keer hetzelfde verhaal vertellen aan docenten. Hier worden leerlingen echt gezien.'

Ingerlise Kooijman (34) geeft lichamelijke opvoeding en vult aan: 'Je kunt hier als jonge docent echt schitteren. Ik vind mijn vak leuk, maar ik wil ook graag

Leerlingen bepalen zelf hoeveel tijd zij aan een vak besteden en op welk niveau

'Hippe Silicon Valley-bewoordingen'

Lumion is één van de drie partnerscholen van Kunskapsskolan Nederland die de hele werkwijze van de keten hebben overgenomen. Daarnaast ondersteunt Kunskapsskolan bijna zestig scholen die hun onderwijs willen personaliseren.

Toch heeft Jelmer Evers, docent geschiedenis, vicevoorzitter van de Algemene Onderwijsbond en twee keer genomineerd voor de Global Teacher Prize, bedenkingen. Evers: 'Gepersonaliseerd onderwijs kan in bepaalde omstandigheden prima werken. Ook ik heb leerlingen gehad voor wie het goed was. Alleen, voor veel leerlingen werkt het ook niet. Voor mij zit "gepersonaliseerd" in de relatie leraar-leerling, en ik geloof dat goede docenten, vakkennis, gezag en instructie daarvoor randvoorwaarden zijn.

'Bij Kunskapsskolan heb ik toch het idee dat alles is teruggebracht tot een gestandaardiseerde ICT-oplossing waarbij leerdoelen worden afgevinkt. Dat kan een goede ondersteuning zijn, maar het is geen vervanging voor een docent.'

meten of leerlingen inderdaad de dingen doen. Juist dat maakt het zo concreet.'

Hoe positief het Lumion ook mag zijn, het model werkt niet overal goed. Zo stopte het Kennemer College Beroepsgericht in 2019 de samenwerking met Kunskapsskolan. Volgens het *Onderwijsblad* was er onvrede over te veel schermtijd voor leerlingen, voldeed de elektronische leeromgeving niet aan de eisen van docenten en hadden docenten geen tijd om het onderwijsmateriaal

'Het is geen trucje dat je toepast, maar een transitie die vijf tot acht jaar duurt'

verder te ontwikkelen.

Ook is niet iedere docent geschikt voor dit systeem, erkent Van Kerkvoorden van Kunskapsskolan Nederland. 'We proberen docenten te ondersteunen en merken dat 70 tot 80 procent van het onderwijspersoneel hier wel in wil meegaan. Maar niet iedereen kan of wil veranderen. Het is ook geen trucje dat je kunt toepassen, het is een transitie die

Evers' twijfel betreft niet zozeer het Lumion, maar het feit dat grote commerciële organisaties als Kunskapsskolan in sommige landen het hele onderwijs hebben overgenomen. 'In Zweden mag Kunskapsskolan winst maken, omdat daar in de jaren negentig marktwerking in het onderwijs is ingevoerd. Dat zou het onderwijs verbeteren, maar in het algemeen leidde het tot het instorten van de resultaten van PISA, een landenvergelijkend onderzoek waarin kennis en vaardigheden van leerlingen worden getoetst. Als je kijkt naar wat er achter het model van Kunskapsskolan zit, dan is dat ondanks alle hippe Silicon Valley-bewoordingen toch de efficiency-gedachte. Het werk van de docent wordt gereduceerd tot contacttijd en instructie.'

Kunskapsskolan-directeur Raymond van Kerkvoorden kent de kritiek. 'Ik weet hoe Jelmer erover denkt. En ik zou het fijn vinden als hij wil ingaan op onze uitnodiging om eens langs te komen op Lumion of een van de andere partnerscholen.'

vijf tot acht jaar duurt, en het hele team moet meedoen.'

Teamleider Duco Homoet (43), sinds het begin bij Lumion betrokken, zegt dat de afgelopen acht jaar niet altijd makkelijk waren. 'Voor verandering moet je werken. Docenten worden heel traditioneel opgeleid en wij vragen iets compleet anders. Als je echt gepersonaliseerd leren wilt aanbieden, dan kun je als school niet zeggen: "We geven jullie een flexibel rooster, succes!" Je kunt ook niet alleen coachgesprekken doen of slechts met één of twee klasjes beginnen. Je moet het schoolbreed doorvoeren op alle gebieden tegelijk, anders strandt het.'

Gepersonaliseerd leren is volgens directeur Dönmez de toekomst. 'De discussie over het onderwijs wordt bemoeilijkt doordat die is doordrenkt van sentiment, van verlangen naar hoe het vroeger was. Terwijl wij hier echt niet aan het innoveren zijn om het innoveren, maar omdat we de noodzaak zien.'

Ook Homoet gelooft niet dat het onderwijs weer wordt als vroeger. 'Je kunt tegenwoordig alles zelf bepalen: wat je leest, ziet, draagt. Dus waarom niet je school? Ik hoop dat we hier nog honderd jaar aan blijven schaven.'